

Kıbrıs ve Federasyon

Vizyonumuz, işgalin sona ermesi ve vatanımızın yeniden birleşmesidir

Cumhurbaşkanı Dimitris Hristofyas iki bölge, iki toplumlu federasyon çözümü için müzakerelerde bulunma yönünde halktan direktif aldı. Uluslararası hukuk ve Avrupa hukukuyla ve aynı zamanda üzerinde anlaşmaya varılan çözüm çerçevesiyle uyumlu ilkesel tezleri iyi niyetle ve siyasi iradeyle görüşme masasına koymaktadır.

Müzakerelerde karşılaştığımız zorluklara rağmen, değişmez hedef iki toplumlu, iki bölge bir federasyon çerçevesinde ülkenin ve halkın barış içinde yeniden birleşmesi olmaya devam etmektedir.

Çözümle, Türk işgalini ve adaya yasadışı bir şekilde yerleşik taşınmasını sona erdirmeyi; toprağın, halkın, kurumların, ekonominin birliğini ve aynı zamanda Kıbrıslırumların, Kıbrıslıtürklerin, Maronitlerin, Ermenilerin ve Latinlerin - halkın tümünün insan haklarını ve temel özgürlüklerini yeniden tesis etmeyi arzuluyoruz.

Böylesi bir çözüm tüm Kıbrıs halkını ve özellikle her iki toplumun da genç nesillerini işgalin ve defakto bölünmenin devam etmesinin tehlikelerinden, endişelerinden ve belirsizliğinden kurtaracaktır.

FEDERASYON

1977'DEN BERİ ÇÖZÜMÜN TEMELİ

İki toplumlu, iki bölge federasyon bu kadar yıldır arzulanan çözüm hedefi olduğundan dolayı **federasyonun tam olarak ne anlama geldiği** hakkında halkın bilgilendirilmesi için özlü çabaların ortaya konulmasında yarar vardır. Bu broşürün hedefi, federasyon ve iki bölgecilik, iki toplumluluk, siyasi eşitlik gibi Kıbrıs koşullarında federasyonla birlikte ifade edilen özel kavramlar hakkında bazı çok yararlı bilgileri vermek ve bazı çok temel soruları yanıtlamaktır.

FEDERASYON NE DEMEKTİR? ÜNİTER DEVLETEN NE FARKI VARDIR?

Devletler, devlet biçimleri açısından incelenirse, iki kategoriye ayrılırlar: üniter devletler ve federal devletler.

Üniter Devlet

Üniter devlet sadece yönetsel amaçlarla ilçelere ayrılan basit, egemen bir devlettir.

Bu ilçeler devletin yasama, yürütme ve yargı organlarına doğrudan bağlıdır. Burada üniter ve birleşik kavramlarını ayırmamız gerekmektedir. Üniter demek bir birlik, bir bütün demektir. Bir bütünü teşkil etmek için iki veya daha fazla farklı kısım birleştiğinde ise bu birleşiktir. Devlet, birleşik olmaksızın düşünülemez. Bizim durumumuzda da Kıbrıs'ımızın yeniden birleşmesi için yüreklilikle mücadele ediyoruz.

Federal Devlet

Federal devlet, merkezi anayasa tarafından kendilerine verilen yetkiler çerçevesinde faaliyet gösteren kendi erk organları olan (yasama, yürütme ve yargı) en azından iki bölgeden oluşan karmaşık bir devlettir.

Konfederasyon hakkında çok söz söyleniyor. Bu, devletsel iç yapı sistemi değil, net olarak belirlenmiş bazı konularda (savunma, ticaret, dış ilişkiler v.s.) ortak faaliyet amacıyla iki veya daha fazla sayıdaki ayrı devletin birliğidir. Kıbrıs'ın koşullarında konfederasyondan söz edilemez. Söz konusu olan, üniter bir devletin federasyona dönüşmesidir.

● Konfederasyonun federasyondan farkı nedir?

Konfederasyonun federasyondan temel farkı, konfederasyonun tek başına devleti teşkil etmemesi ama konfederasyonu oluşturan kısımların devletler olmasıdır. Hâlbuki federasyonda zıddı olmaktadır. Federasyonu teşkil eden kısımlar değil, sadece federasyonun kendisi devleti teşkil etmektedir.

Bir devletin devlet yapısının biçimi bir dizi ekonomik, coğrafi, tarihi ve hatta siyasi faktör tarafından ve farklı toplumların ve grupların ilişkileri, etnik yapıları v.s. tarafından belirlenir.

● Dünyadaki federasyonlar

Bugün tüm kıtalarda dünyamızın neredeyse yarısını kapsayan ve yeryüzü nüfusunun %40'ının yaşadığı yaklaşık 24 federal devlet vardır. Rusya Federasyonu, ABD, Kanada, Hindistan, Brezilya, Arjantin, Avustralya, Almanya v.s. bunlar arasındadır.

Bu devlet yapısını seçmiş olan tüm bu devletlerde aynı biçimde uygulanan hazır herhangi bir federasyon modeli, herhangi bir reçete yoktur.

Birbirlerine mutlak olarak benzeyen iki federal devletin olmadığı bir gerçekliktir. Her federal devlet, temel olarak bu devlet yapısı sisteminin seçilmesine yol açan nedenlerin belirlediği kendine özgü özelliklere sahiptir. Bununla birlikte her federal devlet, "federasyon" kavramına içeriğini veren ortak özelliklere de sahiptir.

● Federasyonun temel karakteristikleri

Federasyonun ayırt edici özellikleri ana hatlarıyla şunlardır:

1. Federasyonda kendi yasama, yürütme ve yargı organlarına ve -her zaman federal anayasanın hiyerarşik olarak üstün olduğu- birçok durumda kendi anayasasına da sahip olan en azından iki bölgenin- oluşturuca kısmın var olması.
2. Federasyon ile bölgeler arasında yetkilerin ayrılması.
3. Sadece merkezi erk egemendir ve sadece merkezi erk uluslararası kimliğe sahiptir, yani uluslararası sözleşme imzalama, devletlerarası niteliğe sahip uluslararası örgütlere katılma yeteneğine sahiptir. Toprağın, halkın ve ekonominin birliği vardır.
4. Kural olarak iki meclis vardır: genellikle bölgelerin temsilinin eşit olduğu Üst Meclis (Senato) (Örneğin: ABD, İsviçre, Brezilya) ve temsilin nüfus oranına göre olduğu Alt Meclis.
5. İnsan haklarına ve temel özgürlüklere saygı vardır.

● Federasyonun yaratılmasının yolları

Geleneksel olarak federal devletlerin yaratılmasında iki yol vardır. Biri özellikle geçen asırlarda uygulanan ve çeşitli bağımsız devletlerin federal bir çatı altında birleşmesidir (ABD, Almanya, İsveç v.s.). Günümüzde de kullanılan ikinci yol ise, üniter devletlerin federasyona dönüştürülmesidir (Belçika, Brezilya, Meksika v.s.).

Uluslararası olarak tanınmış olan ve Birleşmiş Milletler Örgütü'ne, Avrupa Birliği'ne ve diğer uluslararası örgütlere üye bir devlet olan Kıbrıs'ın durumunda, tüm çağdaş federasyonlarda olduğu gibi, Kıbrıs Cumhuriyeti üniter devleti federasyona **dönüşecektir** ve yeni bir devlet yaratılmayacaktır.

FEDERASYON VE KIBRIS

Federasyon, Makarios-Denktaş (1977) Yüksek Düzey Anlaşması'yla kabul edilmiştir ve Kiprianu-Denktaş (1979) Anlaşması'yla tekrardan onaylanmıştır. O zamandan itibaren Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bütün Cumhurbaşkanı bu anlaşmalara ve aynı zamanda iki bölge, iki toplumlu federasyona bağlılıklarını tekrar teyit etmişler ve bugüne kadarki müzakereler bu temel üzerinde gerçekleştirilmiştir.

● Geçmişte reddederken 1977'de federasyonu niçin kabul ettik?

Federasyon normal koşullarda Kıbrıs için ideal sistem değildi. Eğer her şey normal seyretseydi, eğer kabul edilir ve başarılı olabilir olana değil de ideal olanı seçme lüksümüz olsaydı, üniter devleti tercih edecektik. Büyük ve uçsuz bucaksız yüzölçümünün idaresi sorunuyla karşı karşıya olmayan Kıbrıs gibi küçük bir ülke için doğal olan bu olacaktır. Nitekim tarihi olarak nüfus, Kıbrıslırumlar ve Kıbrıslıtürkler ayrı yaşamıyordu, yani bir yerde Kıbrıslırumlar, başka bir yerde Kıbrıslıtürkler yaşamıyordu. Kıbrıslırumlar ve Kıbrıslıtürkler tüm Kıbrıs'a yayılmış, karma bir şekilde, birlikte uyum içinde yaşıyorlardı.

Ne yazık ki 1974'ün trajik olayları, darbe ve Türk işgali ile bunların bugüne kadar devam eden trajik sonuçları araya girdi. Türkiye'nin yasadışı askeri işgalinin bir sonucu olarak, defakto ayrılık ve nüfusun zorla yer değiştirmesi araya girdi. İşgal vardır ve devam eden yasa dışı bir şekilde nüfus taşınması ülkenin demografik yapısını dramatik bir biçimde değiştirmektedir. Toprakların ve mülklerin yasadışı işgali devam etmektedir. Tüm bunlar, Kıbrıs'ın yeniden birleşmesinin tek yolu olarak tarihi federasyon uzlaşmasının kabulünü getirdiler.

Federasyon iki temel unsuru bağdaştırmaktadır: Bir yandan her topluma büyük oranda kendi kendini yönetme ve özerklik vermekte, diğer yandan da bir ve tek egemenlikle, tek uluslararası kimlikle ve tek vatandaşlıkla devleti birleşik tutmaktadır.

Türk işgalinden kurtuluşla ve iki toplumun ilişkilerinin normalleştirilmesiyle ilişkili siyasi nedenler, bizi federasyona yönlendirmektedir. Kıbrısrum toplumu olarak taksimden kaçınmak, ülkeyi ve halkımızı yeniden birleştirmek için federasyonu kabul ettik. Ve bu bizim her tercihimizi etkilemektedir.

● Uluslararası pratik nedir?

Elbette, bizim durumumuza uyan unsurları, kurumları ve çözümleri seçmek için uluslararası pratiği dikkatli bir biçimde incelemeliyiz. Ülkenin, halkın, kurumların ve ekonominin birliğini güvence altına alacak federasyonun ortak karakteristiklerinin benimsenmesinden ve aynı zamanda ayrı federal devletlerin deneyimlerinin incelenmesinden bahsediyoruz.

İstisnasız, nasıl bütün federasyonlar farklı özelliklere sahipse, ülkemizin farklı tarihi ve kendine has özellikleriyle, Kıbrıs'ta da federasyon, kesinlikle, kendi farklı özelliklerine sahip olacaktır. Ancak, diğer federasyonların da olduğu gibi, her halükarda, Kıbrıs federasyonunun da bir ve tek **egemenliği**, bir ve tek **uluslararası kimliği**, bir ve tek **vatandaşlığı** olmalıdır. Bu unsurlar uluslararası hukukta devletimizi güvence altına alacaktır.

İKİ BÖLGELİ, İKİ TOPLUMLU FEDERASYON

• «İki bölge» ne demektir?

Yüksek Düzey Anlaşmaları'nda ve aynı zamanda BM Güvenlik Konseyi kararlarında açıktır ki, biri Kıbrısrum ve biri Kıbrıstürk yönetiminde iki bölgeden oluşacak bir federasyon kabul edilmiştir. Bu bölgelerin ilçe veya eyalet veya başka bir biçimde isimlendirileceklerinin uluslararası hukukta özlü bir önemi yoktur. Önemli olan, biri Kıbrısrum, diğeri Kıbrıstürk yönetiminde iki bölgenin olacağıdır. İki bölgelilikten bahsederken başka bir şeyi değil, bunu kast ediyoruz.

Somut olarak «iki bölge» terimi 1977 Makarios-Denktaş Yüksek Düzey Anlaşması'nda yer almıyordu. Ancak önemli olan herhangi bir ismin değil, içeriğinin olmasıdır. Bu Anlaşma'da somut olarak şunlar denilmektedir:

«(1) Bağımsız, bağlantısız, iki toplumlu federal bir Cumhuriyet arzuluyoruz.

(2) Her toplumun yönetimi altında olacak olan toprak, ekonomik yaşayabilirlik ya da üretkenlik ve toprak mülkiyeti açısından tartışılmalıdır.

(3) Dolaşım özgürlüğü, yerleşme özgürlüğü gibi ilkesel meseleler, mülkiyet hakkı ve diğer özel konular, iki toplumlu federal bir sistemin temel zemini ve Kıbrıstürk toplumu için ileri sürülebilecek bazı pratik güçlükler dikkate alınarak, tartışmaya açıktır.»

Anlaşmada, Kıbrıstürk tarafına yönelik bir koşul olarak, ülkenin birliğinin güvence altına alınmasına da atıfta bulunmaktadır. Tarafımız için sorulması gereken soru 2. ve 3. paragrafları kabul edip etmediğimizdir. Eğer yanıt evetse, o zaman biri bir toplum, diğeri diğer toplum tarafından yönetilecek olan iki bölgenin (veya ABD'de, Almanya'da ve Kanada'da adlandırıldığı gibi eyaletlerin veya İsviçre'de adlandırıldığı gibi kantonların -ki bunun özlü bir önemi yoktur-) varlığından başka bir şey olmayan iki bölgeliliğin içeriğini kabul ediyoruz demektir.

«İki bölge» kavramıyla ilgili olarak, BM'nin tüm planlarında ve aynı zamanda Yüksek Düzey Anlaşmaları'ndan sonra sunulan Kıbrısrum tarafının 1989 önerilerinde **toprak konusuyla ilgili olarak iki bölge federasyonun** açıkça öngörüldüğü, yani bu kavramın benimsendiği ve bu kavrama yukarıda bahsedilen içeriğin verildiği vurgulanmaktadır. Aynı Güvenlik Konseyi'nin birçok kararında da vardır. Yukarıdaki planların hiç biri «iki bölgelilik» atıfta bulunduğu için reddedilmedi. Daha yakın bir geçmişte, iki toplum arasında 8 Temmuz 2006'da varılan anlaşmada «İlkeler Dizisi» başlığı altında: «1. İki bölge, iki toplumlu ve Güvenlik Konseyi'nin ilgili kararlarında belirtildiği şekilde siyasi eşitlikli bir federasyon temelinde Kıbrıs'ın yeniden birleşmesi taahhüdü» öngörülmektedir.

Kıbrıstürk tarafının federasyon çözümüne atıfta bulunulmasını reddettiğini, fakat sonuçta, Kıbrısrum tarafının ısrarı ile bunu kabul etmek zorunda kaldığını da kaydediyoruz.

• İki bölge federasyon ve temel özgürlükler

Yukarıda belirtildiği gibi, her federal birim veya federasyonun eyaleti bir toplum tarafından yönetilecektir. Bu, etnik saf bölgelerin olması ve bundan dolayı temel özgürlüklerin ihlal edilmesi anlamına gelebileceği için kabul edilir olmadığı iddiası ileri sürülebilir. Ancak bu yanlış bir yaklaşımdır. Kıbrıstürklerin bir bölgeyi yönetmeleri ve aynı zamanda vatandaşların tümünün temel özgürlüklerine saygı gösterilmesinin yolları vardır. Kıbrısrum tarafı etnik olarak saf bölgeler olması yaklaşımını kesin bir şekilde reddetmektedir ve nüfusun, Kıbrıslırumlarla Kıbrıstürklerin karışımında ısrar etmektedir.

● **Bir eyalet bir toplum tarafından yönetilirken nüfusun karma olmasının yolları var mıdır?**

Elbette ki bunun yolları vardır ve bunlar sorunun toprak yanına verilecek çözümlerle büyük oranda bağlantılıdır. 1974 öncesi ağırlıklı olarak Kıbrıslırumların ikamet ettiği bölgelerin geri verilmesiyle, göçmenlerin ana kütlelerinin Kıbrıslırum yönetiminin altında geri dönüşü mümkün olacaktır. Geri kalanlar – eğer istiyorlarsa – güvenlik ve özgürlükleriyle haklarına saygı koşullarında, ayrımcılık olmaksızın, Kıbrıstürk yönetimi altında dönme hakkına sahip olmalıdırlar. Diğer federasyonlarda olduğu gibi.

● **«İki toplumlu» ne demektir?**

«İki toplumlu» kavramı, BM tarafından belirlendiği şekilde, iki toplumun da **merkezi erkin organlarına ve kararlarına sonuç alıcı bir şekilde katılmaları** demektir. Bu unsur yeni değildir. Bunu 1960 Anayasası da içermektedir. Müzakereler yoluyla ve nihai anlaşmayla belirlenmek üzere geriye kalan, erk organlarına ve merkezi erkin kararlarına sonuç alıcı bir şekilde katılımın somut içeriğidir. Ancak Kıbrıslırumlar çoğunluk oldukları için her halükarda her şey hakkında tek başlarına karar alıp tezlerini dayatamazlar. Kıbrıslıtürkler de hiçbir durumda eşit aritmetik katılım anlamına gelmeyen “sonuç alıcı bir şekilde katılım” hakkını kötüye kullanamazlar.

● **Siyasi eşitlik ne demektir ve bunu kim belirler?**

Tarafımız iki bölgeyi iki toplumlu ve Güvenlik Konseyi’nin ilgili kararlarında belirlendiği şekilde siyasi eşitlikli federasyon çözümünü hedeflemektedir. Bir ve tek egemenlikli, bir ve tek vatandaşlıkları, bir ve tek bir uluslararası kimlikli tek devleti hedeflemektedir. BM kararlarında belirtildiği şekilde siyasi eşitliğin izahı şarttır, çünkü Türkiye ve Kıbrıstürk liderliği bu kavrama kendilerinin uygun gördükleri içeriği vermektedirler. Yani iki devletin eşitliğini ima edip neredeyse her şeyde tamamen aritmetik eşitlikten söz etmektedirler.

Birleşmiş Milletler’in kararları, siyasi eşitlik kavramıyla iki devletin eşitliğinin veya erkin tüm düzeylerinde sayısal eşitliğin kastedilmediğini net bir biçimde ortaya koymakta; erke ve kararların alınmasına sonuç alıcı bir şekilde katılım unsurunu vurgulamaktadırlar. Çözümün üniter devletin federal devlete dönüştürülmesini öngöreceğine ilişkin ilkesel temel tezin yer almadığı bir içerik hiçbir yerde verilmemektedir. Nitekim Kıbrıs’ta ikinci devlet yaratma teşebbüsü uluslararası hukuk temelinde hem BM, hem de diğer uluslararası örgütler tarafından kınanmıştır.

● **Yetkilerin federasyon ve bölgeler arasında dağılımı**

Federasyonun en temel meselelerinden biri, yetkilerin federasyon ve bölgeler arasında dağılımıdır. Uluslararası pratikte yetkilerin dağılımının çeşitli biçimlerine rastlamaktayız. Bütününde federasyonu ilgilendiren ve devletin birliğini güvence altına alan önemli yetkiler merkezi erke verilmektedir. Genellikle, bu yetkiler: dış ilişkiler, savunma, güvenlik, kamu ekonomisi meseleleri, telekomünikasyon, ticaret, dolaylı vergiler, federasyon ile bölgeler arasında ve bölgelerin kendi aralarındaki anlaşmazlıkların çözümüdür.

Bölgelere verilen yetkiler ise, bütün olarak federasyonla değil, özellikle kendileriyle ilgili meselelerle ilgilidir. Bu meselelerin arasında şunlar sayılabilir: yerel yönetim ve özyönetim organları, yerel polis, yerel çevrenin korunması, kültürel konular, eğitim, merkezi mahkemelerin belirlediği ilkeler çerçevesinde yerel mahkemelerin örgütlenmesi v.s.

● **Şart olan unsur: yetkilerin ayrılması ve bölgelerin eşitliği**

Yetkilerin ayrılması, her federal sistemde olması şart olan bir unsurdur. Yetkilerin ayrılma biçiminden bağımsız olarak, her yerde ve istisnasız bir şekilde, eyaletlerin yetkileri tam olarak aynıdır. Bizim de burada, Kıbrıs'ta yeni bir şey icat etmemiz söz konusu değildir. Merkezi anayasanın bölgelere bırakacağı erkler ve yetkiler tam olarak aynı olacaktır. Federal devlet çerçevesinde bölgelerin eşitliği inkâr edilemez bir şekilde kesindir.

Bölgelerin eşitliği, Ulusal Konsey'in oy birliği ile kararlaştırılan 1989 önerilerinde analiz edildi. İki bölgenin eşitliği aracılığıyla, iki toplumun eşitliği de ifade edilecektir. Dillerin, dinlerin, geleneklerin ve bunun gibi unsurların kimse tarafından şüphe duyulmayan eşitliği, toplumların eşitliğinin bir daha ifadesinden başka bir şey değildir.

İleriye bakıyoruz

Türk istilasından ve adamızın defakto bölünmesinden bu kadar yıl geçtikten sonra, zemininde Kıbrıs'ın yeniden birleşeceği çözümün özellikleriyle ilgili olarak halkın bazı endişeler ve belki de korkular taşıması doğaldır.

Kıbrıs'ın her yerinde iki toplumun uyum içerisinde yaşadıkları zamanın üzerinden onlarca yıl geçti ve bu dönem içerisinde Kıbrıslırumlar ile KıbrıslıTürkler arasında çok az temas ve iletişim diğer olguların yanı sıra çekingenlik de yarattı. Doğru bir çözüm, geçmişin çok ve ciddi sorunlarını geride bırakarak, en nihayet, kendimiz ve çocuklarımız için mutlu bir geleceği inşa etmemiz için devlete ve halkımıza yeni bir ivme kazandıracak ve ileriye gitmemize izin verecektir.

♻️ Geri dönüştürülmüş kâğıda basılmıştır.

B.E.D. 129/2010 - 20.000

Basın ve Enformasyon Dairesi tarafından yayınlanmıştır
Kıbrıs Cumhuriyeti

www.moi.gov.cy/pio

Basım: Kıbrıs Devlet Matbaası